

מראי מקומות - בבא מציעא נ"ה

- (א) **פרה זו תחת פרה של הקדש... פרה זו בחמש סלעים וכו' - כ' תוס' דבציוור של חמש סלעים לא אמרי' דיד הקדש על העליונה, משום דכוונתו לחלל הרבה על מועט, ולכן אפי' אם אינו שוה השוויות של הטלית של הקדש, מ"מ נתחלל. וכ' המהר"ם שי"ף דכן ס"ל לרש"י, ומש"כ דצריך להשלים, היינו רק עד ה' סלעים (דאם אינו שוה ה' סלעים, צריך להשלים). אבל התוס' הרא"ש הבין בדעת רש"י דס"ל דאם אין הטלית שוה כמו הא דהקדש, יהי' צריך להשלים. וא"כ לדעתו עדיין צ"ע, למה לא קתני יד הקדש על העליונה בסיפא. ותי' בשם רבנו מאיר דכיון דהזכיר סכום ה' סלעים, א"כ אם נמצא דהטלית של הקדש שוה פחות מה' סלעים, א"כ הו"ל הקדש בטעות ואינו הקדש. וא"כ, לא הי' יכול לנקוט דיד הקדש על העליונה, דלאו מילתא דפסיקא הוא.**
- (ב) **האונאה ארבעה כסף - פרש"י, למקח סלע. ותמה הרמב"ן, איזה שיעור הוא זה, והלא פחות מכאן ויתר מכאן נמי אונאה הוי. ואין שיעור זה דומה לשיעור הטענה שתי כסף או לשאר שיעורים השנויים כאן. וכ' הריטב"א "ובדין הוא דליתני האונאה שתות דהוי כללא דוקא לכל מילי, אלא דבאישגרת לישן נקט לישנא דקתני לעיל".**
- (ג) **והגוזל את חברו שוה פרוטה - ע' במנחת חינוך (ק"ל, ד') שהביא מש"כ המגיד משנה (גניבה א', ב') דמש"כ הרמב"ם דאסור לגגוב אפי' כל שהוא, היינו ככל דין חצי שיעור באיסורין. ודייק המנ"ח מדבריו דס"ל דדין שוה פרוטה בגניבה הוא דין שיעור ככל שיעורין בתורה, והוי הלכה למשה מסיני. אולם הק' ע"ז מהגמ' בסנהדרין (נז., נט.), דמשמע דטעם דפחות מש"פ אינו בדין השבה הוא משום שהוא במחילה, דנגזל מוחל פחות מש"פ. וכ' שיש כמה נפק"מ בדבר, למשל אם גונב מחשו"ק, דלאו בני מחילה ניהו, וגם בעומד וצוות דאינו מוחל, ועוד.**
- (ד) **וליתני נמי האונאה פרוטה - הק' הפני יהושע, הרי הי' יכול להק' מהרבה דיני ממונות דלא תנן, כמו ריבית ושאר דיני ממונות, דבכולהו ג"כ בעינן פרוטה. אלא על כרחך, מה דלא הק' מהם היינו משום דכולהו נכללים בכלל הא דגזל, וא"כ י"ל דה"ה לענין אונאה, ומה הק' הגמ'. ותי' משום דסד"א כיון דאונאה לא תליא בחזרת הממון, דהא ביתר מכדי אונאה נתבטל המקח לגמרי, אף אם רוצה בחזרת האונאה, וא"כ עיקר הדין על החפץ, ואין העיקר דין תלוי באונאת הממון, וא"כ הי' שייך לומר דאין דינו כשאר דיני ממון, קמ"ל.**
- (ה) **אין אונאה לפרוטות - ע' בתורת חיים שהק' דמ"ש דיני אונאה משאר דיני ממונות דדיניהם בפרוטה. ועוד הק' דהו"ל אין אונאה בפרוטה, ומ"ש לפרוטות דקתני. וביאר דס"ל לר' כהנא דאונאה שאני משאר דיני ממונות, שהרי יתכן דיהי' אונאה הרבה סלעים, ומ"מ הוי פחות משתות וקים להו דמחלה. וכיון שכן, סבר ר' כהנא דכיון דלא קתני במתני' דיש אונאה בפרוטה, א"כ ע"כ ס"ל לתנא דמתני' דהיכא דהוי מקח קטן כ"כ דאונאת שתות הוא פרוטה, י"ל דמוחל אונאה זו. וזהו שאמר לשון אין אונאה לפרוטות, דהיינו דאין אונאה למקח קטן של כמה פרוטות, דמקח כל דהו הוא ואדם מוחל אונאה כזו. וע"ע במנחת חינוך (של"ז, ב')**
- דנקט דודאי עובר הלאו אפי' בפרוטה, רק דאינו חייב להחזיר. וכ' דלכאוי' יצא מזה דכיון דלאו זה לא ניתן לתשלומין, א"כ צריך להיות לוקה על לאו זה. וכ' דבאמת טעם דאין אונאה לפרוטות הוא משום מחילה, דהא אין לנו טעם אחר בזה, וע"כ הוא מדין מחילה נאלא דעדיין יש לעי', דלכאוי' מ"מ שייך שיהי' עובר הלאו אפי' אם יש בזה מחילה, וכמו שמצינו בפחות משתות, דצידד הרא"ש דאולי עדיין עובר הלאו, אף דודאי הנתאנה מוחל. וא"כ, לכאוי' עדיין שייך שילקה בפרוטה, אף דיש בזה מחילה, וע"ע בזה.**
- (ו) **אין אונאה לפרוטות - פרש"י, בפחות מאיסר שהוא מטבע של כסף. אולם ע' בחי' הר"ן שהביא מהרמב"ם דכל שהוא יותר מפרוטה, יש בה דין אונאה. (וע"ע בריטב"א שהביא פי' אחר דאין אונאה לפרוטות היינו דיש דין**

דכיון דר' יוחנן גזר עליהם דלשם כתיב בה,
א"כ ראוי להחמיר בה.

אונאה אפי' בפחות מפרוטה, וע"ש שכ' דליתא להאי פירושא. וע' ברש"ש שדייק מדברי רש"י לקמן (נו:): דמה דאמרי' אין אונאה בפרוטות היינו דכל זמן דהמקח משוער בפרוטות, אין בה אונאה. והיינו, דכל זמן שאין המקח שוה איסר, אלא שהוא משוער בפרוטות, אז אין למקח זה דין אונאה. וכ' דלפ"ז שייך שיהי' אונאה בפרוטה ושליש, שהוא שתות איסר. אבל הביא מדעת הרא"ש דס"ל דצריך להיות האונאה עצמה מעה (או איסר), ולא המקח. אולם ע' בשטמ"ק בשם הריצב"ש שהביא שהרא"ה ס"ל דבעינן שתהא האונאה באיסר, אבל הריצב"ש דייק מרש"י דס"ל רק שיהא המקח כאיסר, וכ' דכן מדוייק לשון הגמ' דאין אונאה לפרוטות, דהיינו דאין אונאה למקח פרוטות עד שיהא המקח כאיסר.

(ז) גומרין אפי' לפחות מש"פ- פרש"י, אם חזר השני ותבעו פחות מש"פ קודם שעמדו ב"ד משם, נזקקין לו. אבל כ' הריטב"א דלכאוי' לשון "גומרין" ו"גמר דין" דבסמוך לא משמע הכי, אלא משמע דהביאור הוא "שאם הוזקקו ב"ד לתביעה של פרוטה, אע"פ שנמצא בסוף שהתביעה אין בה פרוטה, גומרין דינו". והוסיף דמה דאמרי' דאין ב"ד נזקקין לפחות מש"פ, הני מילי דוקא דבר של תשלומין, אבל כשתובעו דבר שהוא בעין, אז אפי' על פחות משהו פרוטה נזקקין. וע"ע ברמב"ם (סנהדרין כ', י"א) דכ' דגומרין "דינו" אפי' לפחות משהו פרוטה, והבין הכסף משנה דכוונתו לומר דהיכא דהתובע על השהו פרוטה אח"כ תובע פחות מש"פ נזקקין לו. אלא דכ' להסתפק דאולי גם אם הנתבע (כצ"ל, וכדמגיהין במהדורת פרנקל) תובעו פחות מפרוטה הר"ז נכלל בגומרין דינו, שהרי אם יזכה בדין צריכים הם לנכות לו ממה שחייבוהו לפרוע תחלה.

(ח) תרומת מעשר של דמאי- הק' הריטב"א ישנים בשם הבעל המאור, למה צריך לשלם חומש בתרו"מ של דמאי, וגם תרו"מ של דמאי עצמו שאכלה זר למה צריך לשלם, לימא לכהן אייתי ראי' דלא נתרמה ושקיל, ואי משום ספק עון מיתה דאית בה, עכ"פ לזבינהו לכהן בדמי תרומה. ותי'